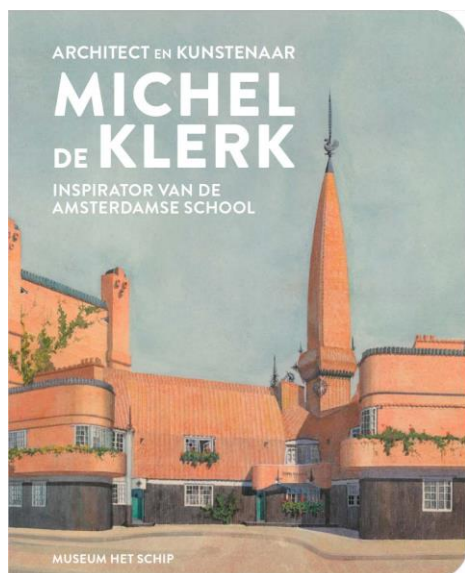

UITGELICHT!

Een periodieke KUNSTAGENDA voor leden van de Kunstkring Haaksbergen
nr. 154, november 2023

MICHEL DE KLERK, INSPIRATOR VAN DE AMSTERDAMSE SCHOOL

Tentoonstelling in Amsterdamse School Museum Het Schip te Amsterdam
van 17 november 2023 tot 1 september 2024

Van 17 november 2023 tot 1 september 2024 presenteert Museum Het Schip de tentoonstelling *Michel de Klerk, inspirator van de Amsterdamse School*. Honderd jaar na het overlijden van de wereldberoemde architect viert de tentoonstelling zijn talent en zijn enorme, nog altijd voortdurende invloed. De Klerk was niet alleen een idealistisch en visionaire architect die kunstwerken schiep om in te wonen, maar een groot kunstenaar in bredere zin: ook zijn tekeningen en toegepaste kunst spreken nog altijd tot de verbeelding. De tentoonstelling besteedt aandacht aan zijn rijke oeuvre, inspiratiebronnen en leven in het Amsterdamse bohemien- en kunstenaarsmilieu van de jaren twintig.

Honderd jaar geleden, op 24 november 1923, stierf Michel de Klerk op zijn 39ste verjaardag aan een longontsteking. Hij was één van de grootste architecten die de wereld heeft gekend – in zijn tijd werd hij al de Rembrandt onder de architecten genoemd. In binnen- en buitenland zijn er boeken, tijdschriften en artikelen over hem verschenen waarin vooral zijn sociale hart en zijn fantasievolle volkswoningbouw centraal staan.

Met het Amsterdamse bohemien- en kunstenaarsmilieu, waarin De Klerk zich begin twintigste eeuw bewoog, deelde hij de hang naar vernieuwing. Van bouwwerken wilde hij kunstwerken maken. De Klerk was dan ook de wegbereider en inspirator van de Amsterdamse School. Zonder hem had de beweging die bekend staat om zijn expressieve stijl vol symboliek, niet bestaan. De Klerk wilde schoonheid aan de arbeiders schenken: “Niets is mooi genoeg voor de arbeider die al zo lang zonder schoonheid heeft moeten leven.” Zijn arbeiderspaleizen Het Schip en De Dageraad zijn vanwege die vooruitstrevende benadering en tijdloze schoonheid nog altijd wereldberoemd.

Minder bekend is dat De Klerk onder meer ook een getalenteerde meubelmaker, ontwerper en tekenaar was. De tentoonstelling *Michel de Klerk, inspirator van de Amsterdamse School* viert die veelzijdigheid. Naast zijn architectuur nemen zijn meubels, decors, tekeningen en schilderijen een belangrijke plaats in. Bezoekers ontdekken wie Michel de Klerk was. Als idealistisch architect en kunstenaar, maar ook als mens, vriend en collega. De tentoonstelling geeft een inblik in zijn leven, de reizen die hij maakte en de mensen waarmee hij zich omringde.

Op de tentoonstelling zijn maquettes van zijn gebouwen, stukken uit de eigen collectie van Het Schip en van andere musea en particulieren te zien. Bijzondere nieuwe aanwinsten zijn een secretaire, omslagontwerpen, aquarellen en een schilderij van De Klerk. Films, foto's en correspondentie geven inzicht in zijn dagelijks leven en de ideeën die hij deelde met vrienden en collega's.

De tentoonstelling is ingedeeld in elf thema's: van De Klerks jonge jaren in de Joodse buurt van Amsterdam, via onder meer zijn opleiding, familie, vrije kunstenaarschap, werkgevers, inspiratiebronnen, plannen en bouwwerken, vrienden en collega's tot zijn nationale en internationale roem. En de rijke tentoonstelling reikt verder. Zo zijn er collectiestukken te zien van architecten met wie De Klerk samenwerkte en die door hem zijn geïnspireerd. Ook is de eerste maanden werk van kleindochter Nanna de Klerk te zien, die als kunstenaar in de voetsporen van haar wereldberoemde grootvader is getreden.

Verwacht: nieuw boek over Michel de Klerk

Architect en kunstenaar Michel de Klerk: inspirator van de Amsterdamse School.

Bij de tentoonstelling verschijnt een rijk geïllustreerd boek met een overzicht van leven en werk van Michel de Klerk, aangevuld met citaten van zijn uitspraken. Daarnaast zijn er teksten in opgenomen van vrienden en collega's, waaronder de architecten Berlage, Wijdeveld en Jan Wils, wethouder Floor Wibaut en Arie Kepler, hoofd van de Gemeentelijke Woningdienst.

Dit boek verschijnt zowel in het Nederlands als in het Engels.

CHRISTOFFEL & KATE BISSCHOP

Tentoonstelling in het Fries Museum te Leeuwarden

t/m 7 januari 2024

Na de tentoonstelling over de vergeten schilder Alma-Tadema in 2016-2017, organiseert het Fries Museum dit jaar een grote tentoonstelling over een ander groot en vergeten schilder: de in Leeuwarden geboren kunstenaar Christoffel Bisschop (1828-1904) en zijn Engelse echtgenote Kate Bisschop-Swift (1834-1928). Ook hun inspiratiebronnen en de imposante villa Frisia komen aan bod, evenals de koninklijke kringen waarin zij zich begaven en het Haagse kunstenaarsgenootschap Pulchri Studio. De tentoonstelling laat zien hoe de Friese kunstenaar

het verleden aangrijpt als inspiratie voor het heden. In het bijzonder raakt Christoffel Bisschop gefascineerd door het kleurrijke stadje Hindeloopen.

Naast verstilde Hindelooper interieurs schilderde de kunstenaar ook graag mijmerende vrouwen voor een venster en Bijbellezende vrouwen. Allen met een zweem van vroeger. Christoffel kreeg al snel de bijnaam 'schilder van het schitterend effect' vanwege zijn krachtige kleurgebruik en schitterende lichteffecten. Al in zijn eigen tijd wordt hij vergeleken met 17de eeuwse meesters als Johannes Vermeer, Rembrandt en Pieter de Hooch. Ook Kate had zich als succesvolle kunstenares ontwikkeld. Al in haar geboorteplaats Londen timmerde zij hard aan de weg. Nadat ze in 1869 trouwt met Christoffel en in Den Haag gaat samenwonen, weet Kate als eerste vrouw werkend lid te worden van het Haagse kunstenaarsgenootschap Pulchri Studio. Kate specialiseerde zich in eenvoudige interieurs met moeders en jonge kinderen. Hoe populair de kunstenaars in hun tijd ook waren, tegenwoordig zijn ze bij het grote publiek vergeten. Daar brengt het Fries Museum met deze grote tentoonstelling verandering in.

Speciaal voor deze tentoonstelling heeft het Fries Museum het werk *Winter in Friesland* (ca. 1876) aangekocht, één van Christoffel Bisschops meest iconische werken. Het werk toont een jong Hindelooper paar, geduldig wachtend op het slijpen van de schaatsen zodat het stel eindelijk het ijs op kan gaan. Christoffel exposeerde het werk eerst in Londen en vervolgens Parijs. Het was direct een publiekslieveling, er verschenen dan ook vele reproducties van het werk. De kunstenaar werd door tijdgenoten een ‘gevaarlijke buur’ genoemd: zijn kleurrijke taferelen deden schilderijen rondom hem verbleken.

Naast hun werkzaamheden als kunstenaars, waren Christoffel en Kate fanatieke verzamelaars van antieke voorwerpen. Die verwerkten zij zowel in hun kunst als in hun interieur, in hun huis ‘Villa Frisia’ in Scheveningen. Vooral de bonte Hindelooper stijl trekt Christoffels aandacht. Wanneer zee-lieden tijdens hun handelsreizen in de 17de en 18de eeuw spullen van over de hele wereld mee terug nemen naar het Friese stadje, ziet Hindeloopen er heel anders uit dan de rest van Friesland: vrouwen lopen in kleurrijke stoffen uit India, Aziatisch porselein siert het woonvertrek en rijk gedecoreerde houten meubels zijn razend populair. Bijna twee eeuwen later laait de fascinatie voor deze mengelmoes van Hollandse en exotische huisinrichting en kleding opnieuw op. De kleurrijke Hindelooper kamer veroverd in 1878 de harten van de bezoekers van de Wereldtentoonstelling in Parijs. De stijl komt symbool te staan voor de Nederlandse cultuur. In Hindeloopen vindt Bisschop zijn niche: hij verzamelt kostuums en beschilderde meubels, en laat het onderwerp ruimschoots terugkomen in zijn werk. Daarmee herschept hij een vervlogen tijd, waarmee hij erg succesvol is.

NAAR DE ANTIKEN !

Glas uit de oudheid als bron van inspiratie

Tentoonstelling in het Nationaal Glasmuseum te Leerdam

t/m 17 maart 2024

In de tentoonstelling ‘Naar de antieken’ toont het Nationaal Glasmuseum een selectie van glas uit de oudheid uit de collectie van het Rijksmuseum van Oudheden in Leiden naast ontwerpen van 20ste eeuwse vormgevers als Andries Copier, Joep Nicolas, Floris Meydam en Max Verboeket. De tentoonstelling is onderdeel van het project ‘Onder ons’ dat dankzij de Vriendenloterij tot stand is gekomen.

Het glas uit de oudheid is onovertroffen: wegens de gebruikte technieken vaak niet groot van formaat maar van een vormgeving die getuigt van het belang dat de makers aan het gebruiksglas hechtten. ‘Klein maar fijn’ zou je kunnen zeggen.

Dat moeten ook de vormgevers van onder meer de glasfabrieken van Leerdam en Maastricht hebben gedacht. In diverse decennia ontwierpen zij decoratief glas waarvoor zij zich lieten inspireren door het glas uit de oudheid. Soms zijn het op zichzelf staande objecten die hun oorsprong overduidelijk tonen, soms zijn het ook collecties die namen dragen die de inspiratie specifiek benoemen: Antiqua, Etruska of Alexandria.

Aan hun glasontwerpen geven deze ontwerpers een moderne draai, het zijn geen één op één kopieën. Het Leerdamse en Maastrichtse glas is ook veel zwaarder van gewicht en groter van formaat. Soms is het expres voorzien van luchtballen om een gevoel te geven van de onregelmatigheden in het antieke glas. Ook in de gebruikte variëteit in kleuren – vaak aan modes onderhevig – tonen de objecten het beste van oud en nieuw.

CHARLES DANKMEIJER VERZAMELD

Tentoonstelling in Museum Veluwezoom te Doorwerth
t/m 21 januari 2024

Over deze kleurrijke landschapsschilder verschijnt dan ook een gelijknamig en kleurrijk boekje. De tentoonstelling is opgebouwd met een groot aantal werken van een paar verzamelaars. Charles Dankmeijer verbleef op de Veluwezoom tussen 1896 en 1904, een periode waarin hij opbloede na een moeilijke tijd. Daarna ging hij weer naar Den Haag en omstreken. Zijn hele kunstenaarsleven trok hij rond en schilderde met passie boerenland en natuur, oude stadjes aan het water, maar vooral licht en donker.

ANSELM KIEFER

Tentoonstelling in Museum Voorlinden te Wassenaar
t/m 25 februari 2024

Dankzij zijn eigenzinnige beeldtaal, vol verwijzingen naar geschiedenis, mythologie en literatuur, groeide Anselm Kiefer (1945) uit tot een van de grootste kunstenaars van onze tijd. In vier decennia bouwde hij een oeuvre op van grootse proporties met schilderijen, vitrines, installaties, kunstenaarsboeken en werken op papier, zoals collages en bewerkte foto's. Toch is hij vooral bekend geworden om zijn iconische schilderwerken. Bij Voorlinden krijgt hij alle ruimte om in het museum én op het landgoed de breedte van zijn oeuvre en gebruikte technieken te etaleren.

Kiefers leven begon op het moment dat de Tweede Wereldoorlog ten einde kwam. Dit historische kantelpunt vormt de rode draad in zijn leven. Hij was eind jaren zestig een van de eerste Duitse kunstenaars die de recente geschiedenis onder de loep nam. Toch overstijgt zijn werk dit thema: hij is vooral gefascineerd door tijd en de continuïteit van de geschiedenis. Met olieverf, aarde, lood, fotografie, houtsneden, zand, hooi en andere natuurlijke materialen vervlecht Kiefer complexe historische gebeurtenissen, Germaanse mythologie, alchemie en poëzie tot werken die ons collectieve geheugen aanspreken.

Let op: de tentoonstelling van Anselm Kiefer is groot en kostbaar. Daarom geldt tijdens de tentoonstellingsperiode een toeslag van 2,50 euro op alle reguliere toegangsprijzen, behalve voor kinderen tot 12 jaar.

EUGÈNE BRANDS, ONDER DE BOS

Tentoonstelling in het Noordveluws Museum te Nunspeet
t/m 3 december 2023

Weinig mensen weten dat de Amsterdamse kunstenaar Eugène Brands (1913-2002) zo'n vijftientig jaar in Nunspeet woonde en werkte. Van 1974 tot 1999 werkte hij in zijn atelier in de bossen aan de westkant van het dorp Nunspeet. Het adres: Onder de Bos. Hij liet er een ruim atelier bouwen, waar hij groot formaat werken kon schilderen.

In deze tentoonstelling staat het werk dat tot stand is gekomen in zijn schildersatelier in Nunspeet centraal.

Hier maakt Brands onder andere zijn allergrootste doek van 2 bij 4 meter 'Wide country' in 1976 (Cobra Museum Amstelveen) en het adembenemende 'Glorious Dawn at Venice' (Stedelijk Museum Amsterdam).

In de tentoonstelling is ook werk van Brands uit de jaren veertig en vijftig te zien. Eugène Brands volgt in de jaren dertig een opleiding reclameontwerpen, maar hij kiest al snel voor het kunstenaarschap. Hij speelt met zijn experimentele werk rond de oorlogsjaren een voortrekkersrol voor de Cobra kunstenaars Appel, Constant en Corneille. Al snel na de tentoonstelling in het Stedelijk Museum Amsterdam in 1949 waar CoBrA zich voor het eerst in Nederland presenteert, verlaat Brands de CoBragroep. Hij trekt zich terug in zijn atelier en raakt geïnspireerd door de kindertekeningen van zijn dochtertje Eugénie.

Brands is zijn hele leven gefascineerd door de kosmos, sterren en planeten en het mysterie van het leven. Zijn credo luidt 'Panta rhei', alles vloeit, alles stroomt. In de jaren zeventig vervloeien de vormen op zijn kleurrijke doeken tot mysterieuze wolken, nevels en vlokken. Zijn stijl wordt dan lyrisch-abstract genoemd. In de stilte van de natuur rond zijn atelier op de Veluwe ervaart hij het mysterie van de kosmos sterker dan ooit.

ALTIJD IN BEWEGING - THEO BEERENDONK (1905-1979)

Tentoonstelling in Museum Henriëtte Polak te Zutphen en Museum EICAS te Deventer
t/m 31 december 2023

In het werk van de Amsterdamse kunstenaar Theo Beerendonk (1905-1979) kunnen we de ontwikkeling van de beeldende kunst in Nederland volgen gedurende een groot gedeelte van de twintigste eeuw. Begonnen in de figuratieve traditie ontwikkelde hij zich later tot een kunstenaar die de abstractie, populair geworden vanaf de jaren '60, omarmde.

In een tweeluik van tentoonstellingen in Zutphen en Deventer wordt een overzicht van het werk van Theo Beerendonk getoond. Museum Henriette Polak concentreert zich op de figuratieve periode en in het EICAS zal de nadruk liggen op het abstracte werk van deze veelzijdige kunstenaar. Alhoewel beide musea en hun tentoonstelling afzonderlijk te bezoeken zijn, heeft een bezoek aan beide plaatsen zonder meer een meerwaarde.

LARA DE MOOR - THE OTHER PLACE

Tentoonstelling in Museum More te Gorssel
t/m 10 maart 2024

Museum MORE toont vanaf dit najaar de eerste museale solotentoonstelling van kunstenaar Lara de Moor (1969). Met haar schilderijen, waarvan er in MORE dertig te zien zullen zijn, creëert zij een mysterieuze wereld waarin verlaten plekken een eigen ziel en atmosfeer krijgen.

De Moors vaak monumentale interieurstukken zijn zorgvuldig gecomponeerde stillevens. De vloeren, wanden, ramen en hoeken in lege vertrekken vormen haast geometrische composities. En dan opeens hangt er een doorzichtige zak gevuld met water aan een deurknop of wordt de ruimte doorkruist door een wonderlijk web van bijna lichtgevende draden.

De Moor zoekt naar plekken, in haar eigen huis of andere ruimtes, die zich lenen voor het maken van installaties waarin ze haar objecten zorgvuldig ensceneert en fotografeert als voorstudies. Deze *set-ups* vertaalt ze naar olieverf op doek. En pas dan ontstaat de illusie en de zeggingskracht van haar kunst. Dan pas laadt een ruimte zich met vraagtekens over een stapel dekens op een bed. Dan ontstaat

de spanning van een onbewoonde kamer met uitzicht op de natuur die geruisloos oprukt naar de schijnbaar geordende mensenwereld.

De menselijke sporen in De Moors schilderijen kunnen nog warm aanvoelen, maar het is meestal onpeilbaar hoelang een 'relikwie' er was of nog zal zijn. Daarbij zoekt de kunstenaar soms de grens op van surrealisme als ze over een stoel een perzikkleurige vrouwenjurk drapeert, waaraan loden balletjes hangen. In werkelijkheid natuurlijk mogelijk en tóch werkt het vervreemdend. Zoals ook die grote donkere wolk die een kamer komt binnen drijven, als een plotselinge hevige emotie. Bij nader inzien gaat het om een druipende zwarte strook verf, geschilderd over een openstaande deur en een muur. Door zulke ingrepen balanceert het werk tussen realiteit en vervorming, als een basis van herkenbaarheid gezien door een filter van hoogstpersoonlijke gedachten en gevoelens.

Een schilderij is voor De Moor in wezen een stil punt in een draaiende wereld: "De tijd lijkt te zijn gestold in de zo vaak door mij geschilderde verlaten ruimtes, de lucht wordt niet meer in beweging gebracht en de sporen van de laatste handelingen zijn bevroren in de voorwerpen." Of zoals Joost Zwagerman over Lara de Moor zei: "(...) Als er één trefwoord op haar werk toepasbaar is, dan is dat de stilte, het is een stilte die roezemoest achter het doek van het schilderij. We weten niet wie er roezemoest, het zijn fluisterende schilderijen, waar tegelijkertijd heel veel is gebeurd of staat te gebeuren."

Momenteel woont en werkt Lara de Moor in Rotterdam. Ze studeerde in 1993 af aan de Gerrit Rietveld Academie en volgde vervolgens het tweejarige internationale residency-programma aan de Rijksakademie van Beeldende Kunsten in Amsterdam. Ze heeft veel tentoongesteld in haar geboorteland en internationaal in Londen, Barcelona, Turijn, Genua en verschillende Duitse steden. Haar werk is te vinden in tal van particuliere en openbare kunstcollecties. Museum MORE heeft in de afgelopen jaren een aantal van haar werken verworven en toegevoegd aan de eigen collectie.

AZIATISCH KERAMIEK

Tentoonstelling in de Fraeylemaborg te Slochteren

t/m 25 februari 2024

In 2023 zijn de zeven grootste museale verzamelingen van Aziatische Keramiek in Nederland online samengebracht. Zo zijn ze meer zichtbaar, eenvoudiger te doorzoeken en vergelijkbaar. Ook de hoeveelheid valt op. De geschiedenis van de Verenigde Oost-Indische Compagnie speelt een belangrijke rol.

De enorme interesse in porselein uit China en Japan in de 17de en 18de eeuw heeft het Nederlandse interieur blijvend veranderd. Veel privéverzamelingen werden aan het einde van de 19de en in de loop van de 20ste eeuw in

musea ondergebracht, waarna men door bleef verzamelen.

Waar komt de fascinatie met porselein in Nederland nu eigenlijk vandaan? Wat maakt het zo bijzonder dat het eeuwenlang bewonderd wordt, als erfstukken doorgegeven in families, en met passie verzameld?

In deze tentoonstelling staat de verzameling van Jan Menze van Diepen uit Groningen centraal. Het is de enige collectie van de zeven samenwerkingspartners die is samengesteld door een individu. Van

Diepen verzamelde niet encyclopedisch maar kocht wat hij mooi vond. Ontdek aan de hand van de topstukken en de verrassingen in zijn collectie, de Nederlandse fascinatie met Aziatische keramiek.

LOTHAR WOLLEH ZIET JAN SCHOONHOVEN. MEESTERS IN RITME EN LICHT

Tentoonstelling in Museum Prinsenhof te Delft

t/m 7 januari 2024

Lothar Wolleh
ziet

Jan
Schoonhoven

De tentoonstelling *Lothar Wolleh ziet Jan Schoonhoven. Meesters in ritme en licht* in Museum Prinsenhof Delft vertelt het verhaal van een buitengewone vriendschap tussen de Delftse beeldend kunstenaar Jan Schoonhoven en de Düsseldorfse fotograaf Lothar Wolleh. Nog niet eerder werden deze twee grootheden uit de jaren zestig samen getoond. Wollehs liefde voor het fotografische experiment maakt hem tot een pionier van de naoorlogse fotografie. De tentoonstelling brengt reliëfs en tekeningen van Jan Schoonhoven samen met Lothar Wollehs fotografie. Tegen de achtergrond van hun gedeelde fascinatie voor de werking van ritme en licht, biedt de tentoonstelling een nieuw perspectief op het leven en werk van Jan Schoonhoven.

Jan Schoonhoven en Lothar Wolleh onderhouden vanaf 1968 enkele jaren een intensief contact. De kunstenaars vinden elkaar als ‘artistieke geestverwanten’. In Delft toont Schoonhoven de fotograaf wát hem zo aan de stad fascineert – en hoe alledaagse ritmes van gevels, metselwerk en bestrating hun neerslag vinden in abstracte, autonome tekeningen en reliëfs. Maar Lothar Wollehs fotografie is vooral ook persoonlijk. De meest intieme momenten in huize Schoonhoven weet Wolleh vast te leggen. Hij maakt verstilde portretten en foto’s van Jan Schoonhoven die aan het werk is. De foto’s tonen daarnaast dat het huis van de familie Schoonhoven het centrum is van het bruisende culturele leven van de regio Delft-Den Haag.

De foto's van Wolleh bieden een nieuwe kijk op de ontwikkeling van Schoonhovens oeuvre. Zo zijn er dankzij het fotomateriaal tot nog toe onbekende reliëfs geïdentificeerd en teruggevonden. Een aantal van deze foto's van eerder onbekende reliëfs zijn ook te zien in de tentoonstelling.

De tentoonstelling biedt een aantal hoogtepunten. Een van Schoonhovens grootste rasterreliëfs, R71-18 (1971) is na meer dan vijftig jaar weer in Nederland te zien. De intensieve samenwerking tussen Jan Schoonhoven en Lothar Wolleh leidt bovendien tot een kunstenaarsboek, de uitgave van een horloge en een gezamenlijk kunstwerk. Zo voegde Schoonhoven aan een op stof bedrukte foto van Wolleh tekeningen toe.

Deze tentoonstelling krijgt een extra persoonlijke dimensie door de samenwerking met Wolleh's zoon Oliver namens de Wolleh Foundation en Schoonhovens zoon Jaap namens de Stichting Jan Schoonhoven. Ook zijn er bruiklenen van: Kunstmuseum Den Haag, Museum Boijmans Van Beuningen, Weng Fine Art AG, BorzoGallery, Kröller-Müller Museum, Bram Bogart Foundation en Jan Hendrikse.

Een andere hoogtepunt van de tentoonstelling is de nooit uitgevoerde kratteninstallatie van Jan Schoonhoven. In 1965 ontwierp Schoonhoven een installatie; een ritmisch, ruimtelijk ontwerp van gestapelde kratjes. Met een autorisatie van de Stichting Jan Schoonhoven is deze installatie op basis van de originele schetsen gereconstrueerd. De realisatie van dit werk vindt plaats in samenwerking met Delftse jongeren van sociaal-culturele instelling CANIDREAM waarmee Museum Prinsenhof Delft sinds 2022 samenwerkt in het meerjarige participatieproject De Delftse Blik.

De start van de tentoonstelling is tevens de aftrap van de fotowedstrijd 'Jouw kijk op de stad'. De wedstrijd daagt (amateur)fotografen uit om zich te laten inspireren door het werk van Lothar Wolleh en Jan Schoonhoven en te werken met ritme en licht. Met hun mooiste foto van de structuren in de stad maken deelnemers kans om onderdeel te zijn van de expositie in het museumcafé. Fotograaf Lothar Wolleh (Berlijn, 1930 – Londen, 1979) start zijn carrière als reclamefotograaf maar maakt naam met zijn herkenbare, karaktervolle vierkante zwart-wit foto's van de meest invloedrijke internationale avant-gardekunstenaars van de jaren zestig, zoals René Magritte, Niki de Saint Phalle, Lucio Fontana, Gerhard Richter, Bram Bogart en Joseph Beuys. Met velen van hen werkt hij intensief samen; zo ontstaan grote fotoseries, kunstenaarsboeken en collaboratieve werken. Lothar Wolleh verdiepte zich steevast in het werk van de kunstenaars die hij met zijn Hasselblad-camera portretteerde, en streefde ernaar de essentie van hún werk te vertalen naar een foto. Typerend voor zijn werk is het samengaan van vernieuwende, zeer herkenbare composities, fotografische experimenten en een meesterlijk gebruik van licht- en donkercontrasten. Zijn beheersing van schaduw en contrast voegen diepte en textuur toe aan zijn foto's.

Jan Schoonhoven (Delft 1914-1994) geldt als dé Delftse meester van de twintigste eeuw. Met zijn unieke beeldtaal heeft hij generaties kunstenaars beïnvloed en Delft in het buitenland op de kaart gezet. Als lid van de Nul-groep (gelieerd aan de internationale ZERO-beweging) behoort hij in de jaren zestig tot de Europese avant-garde en wordt hij al bij leven internationaal geroemd en geprezen. Vanaf het eind van de jaren vijftig ontwikkelt hij met zijn monochroom-witte reliëfs van papier en karton een volstrekt eigen beeldtaal. Schoonhoven 'speelt' met licht, net als die andere beroemde Delftse kunstenaar, de schilder, Johannes Vermeer (1632-1675). Schoonhoven was vergroeid met zijn geboorteplaats; elementen uit het alledaagse Delftse straatbeeld keren dan ook vaak terug in zijn abstracte werken.

BOUWEN MET KLEI

Tentoonstelling in het Museum voor Keramische Kunst Tiendschuur te Tegelen
t/m 14 januari 2024

Waar zouden we zijn zonder klei?
Prachtig gebouwde kunstwerken tonen nut en schoonheid van keramiek

Wie goed om zich heen kijkt, ziet al snel verschillende voorwerpen van keramiek: het koffiekopje, ontbijtbord, wastafel, wc-pot, tegels tegen de wand en op de vloer, bakstenen in de muur, ja zelfs de dakpannen op het dak. Behalve gebruiksvoorwerpen

worden er ook kunstwerken van klei gemaakt. De expositie "Bouwen met klei", toont keramische kunst uit binnen- en buitenland. Alle kunstenaars 'bouwen' hun werken en/of verwijzen naar architectuur. Aanleiding voor de expositie is het 250-jarig bestaan van de Tegelse dakpannenindustrie. Deze expositie is een ode aan de klei als bouw materiaal.

In 1773 startte de eerste dakpannenfabriek *Houba & Kamp* in Tegelen. Later volgden er nog velen. Ook gresbuizen, wc-potten, bakstenen, bloempotten en grove keukenkeramiek werden hier sindsdien op grote schaal gemaakt. Nog altijd wordt in Tegelen 65% van alle Nederlandse dakpannen geproduceerd. Deze expositie staat stil bij deze geschiedenis en de aanleiding ervan. De expositie toont hedendaagse keramische kunst gemaakt door gerenommeerde kunstenaars. Zij zijn allemaal geïnspireerd door dit thema, elk op een unieke wijze. De een bouwt letterlijk met klei, de ander maakt stapelingen of architectonische objecten. Met hun prachtige kunstwerken brengen zij een ode aan het bouwen met keramiek en laten zien dat klei als materiaal van onschatbare waarde is.

Pálma Babos, afkomstig uit Hongarije, bouwt fragiele architectonische structuren van porselein. Ze doen denken aan werk van Jan Schoonhoven, maar dan uitgevoerd in keramiek en een heel stuk dynamischer. Haar werk lijkt tot leven te komen, het beweegt, het buigt en wringt en probeert uit de strakke opstelling te breken.

Zsófia Karsai is ook Hongaars. Haar werk verschilt sterk van dat van haar landgenote. Zij focust op de bouwstenen. Met een engelen geduld, kleine steentjes en kleislib metselt ze haar sculpturen. Het resultaat zijn prachtige objecten die zorgvuldig zijn opgebouwd.

Heel verfijnd zijn ook de werken van *Marga Boogaard*. Met zorgvuldig gestapelde kleirolletjes bouwt ze complexe en strakke geometrische structuren. Haar werk verwijst zowel naar het bouwen als naar de wiskundige basis van architectuur.

Deze benadering is ook te vinden in het werk van de Spaanse *Myriam Jiménez-Huertas*. Waar Boogaard meer de focus legt op het geraamte, de interne structuren, ligt die bij Jiménez-Huertas op de afwerking. De buitenschil van gebouwen en hun afwerking met platen, planken en stenen. Resultaat zijn strakke objecten, waarin een mooi spel met lijnen, licht en schaduw te zien is.

Jutta Widmer (DE) werkt ook met de buitenzijde van gebouwen. In tegenstelling tot haar collega's maakt zij complete gevels uit één stuk. De wanden van haar bouwwerken lijken van roestig ijzer, maar eigenlijk is het flinterdun geperforeerd porselein.

Naast Widmer zijn er nog vier Duitse exposanten. De tweede Duitse is *Cathy Fleckstein*. Zij zoomt in op het bouwen en het werken in lagen. Haar werk bestaat letterlijk uit kleine elementjes en verwijst

naar de 'rollagen' bij het metselen of naar de samenstelling van de bodem. Haar wandpanelen lijken sterk op een dwarsdoorsnede van onze bodem, compleet met waardevolle kleilagen.

De derde Duitse keramiste is *Karin Putsch*. Zij woont en werkt in Italië. Als enige in deze expositie staat de draaischijf aan de basis van haar sculpturen. Met kleine, nog zachte, gedraaide vormpjes bouwt ze haar hoekige geometrische objecten.

Renée Reichenbach is de vierde Duitse. Deze gerenommeerde keramiste bouwt haar objecten ook op met kleine elementjes. Zij bouwt de wanden van haar objecten met verschillende kleisoorten. Hieruit snijdt ze veelal geometrische vormpjes en legt deze aan elkaar tot platen. Met deze platen bouwt ze dynamische vormen.

De vijfde Duitse is *Elisabeth Schaffer*. Zij is meer bezig met het gegeven 'bebouwing'. Haar objecten zijn gestileerde huisjes en steden, samen gepakt op rotsen of bergen. Andere werken zijn eerder steden op palen.

Ook herkenbare huisjes zijn te vinden in het werk van de Nederlandse *Carla Dijk*. Zij zoekt in op de basisvorm van een huis. Een blok met een punt erop, die ze vervolgens voorziet van een prachtige huid, opgebouwd uit bonte geometrische patronen.

Ook een basisvorm van het bouwen, maar dan in de zin van de bouwstenen, is te vinden in het werk van de Belgische kunstenaar *Jean-Claude Legrand*. Hij maakt levensgrote stapelingen en stoere, robuuste sculpturen. Hiervoor werkt hij met handgevormde stenen die hij een verweerd uiterlijk geeft. *Valda Podkalne* uit Letland maakt ook robuuste sculpturen. Woeste stapelingen van geometrische vormen met prachtige huiden, die doen denken aan vernielde gebouwen. De trieste, maar ook mooie overblijfselen van gebouwen na een bominslag, aardbeving, een overstroming of simpelweg jarenlange leegstand.

Na verloop van tijd zullen alle gebouwen vervallen, verweren (als ze niet gesloopt worden) en vergaan tot steengruis, dat weer wordt meegevoerd door rivieren en uiteindelijk bezinkt in de kleilagen. Waarna het hele proces weer opnieuw kan beginnen. Hoewel de technologische ontwikkelingen de laatste 250 jaar een enorme vlucht hebben genomen, is klei nog altijd een onmisbare grondstof voor vele producten die we dagelijks gebruiken. In een wereld zonder klei zouden we ons moeten behelpen met kunststof of beton. Zowel praktisch als esthetisch is keramiek niet weg te denken uit ons dagelijks leven. Reden te meer om een ode te brengen aan dit veelzijdige, duurzame en vooral prachtige bouw materiaal.

Exposanten: Pálma Babos (HU); Marga Boogaard (NL); Carla Dijk (NL); Cathy Fleckstein (DE); Myriam Jiménez Huertas (ES); Zsófia Karsai (HU); Jean-Claude Legrand (BE); Valda Podkalne (LT); Karin Putsch (DE); Renée Reichenbach (DE); Elisabeth Schaffer (DE); Jutta Widmer (DE).

JAPAN OP DE GEVOELIGE PLAAT

19de-eeuwse foto's uit de Kurokawa Collectie

Tentoonstelling in Japanmuseum SieboldHuis te Leiden

t/m 3 maart 2023

Japan op de gevoelige plaat

19e-eeuwse foto's
uit de Kurokawa
Collectie

De tentoonstelling biedt een unieke inkijk in het Japan van de late 19de eeuw. De collectie is nooit eerder getoond en behoort tot de belangrijkste en omvangrijkste privécollecties van Meiji-fotografie in de wereld. De 155 foto's, afkomstig uit zowel Japanse als buitenlandse studio's tonen een buitengewone kunstzinnigheid en zijn van belangrijke historische waarde.

De ontluikende foto-industrie, aan het begin van de Meiji-periode (1868-1912), vond een goede afzetmarkt in de toestroom van westerlingen naar Japan. Aanvankelijk werden de foto's gemaakt als souvenir, maar al snel gingen ze fungeren als reisgids. Direct na aankomst in Japan bracht de toerist vaak als eerste een bezoek aan een fotostudio. Daar bestelde hij het fraai gemaakte fotoalbum dat hem zou helpen bij het bepalen van zijn reisschema. Het is opmerkelijk dat deze foto's ook steeds populairder werden onder een Japanse klantenkring. Ze concurreerden zelfs met de markt van de houtsneden. Dit kwam doordat deze foto's een verbazingwekkende virtuositeit onthulden, niet alleen qua compositie maar ook door de techniek van het met de hand inkleuren. Dit laatste bracht de foto's een nieuw niveau van levendigheid.

De foto's van mooi aangeklede geisha's, samoerai-krijgers, worstelaars en andere flamboyante figuren uit het dagelijks leven, prachtige tuinen, bruisende stadsgezichten en theatervoorstellingen geven een waarheidsgetrouw beeld van de Japanse samenleving in een tijd waarin Japan zich openstelde voor westerse ideeën. 'Japan op de gevoelige plaat' toont de bezoeker een unieke blik op een scharniermoment in de Japanse cultuurgeschiedenis en de geschiedenis van de fotografie.

De Kurokawa Collectie staat bekend om zijn volledigheid met werken van vrijwel elke fotostudio die actief was in Japan. De werken zijn in uitzonderlijk goede staat. Er is werk van fotografen zoals Felice Beato, Baron Raimund von Stillfried, Adolfo Farsari, Kusakabe Kimbei, Ueno Hikoma en Shimooka Renjō. Daarnaast worden er zesentwintig gerelateerde objecten getoond.

De tentoonstelling heeft zijn primeur in Leiden. Daarna reist de tentoonstelling door naar Winterthur en Sao Paulo.

MORGEN GAAT HET BETER. DOOR HUMBERTO TAN

Tentoonstelling in Fotomuseum aan het Vrijthof te Maastricht
t/m 17 maart 2024

Fotomuseum aan het Vrijthof in Maastricht presenteert een tentoonstelling van fotograaf en mediapersoonlijkheid Humberto Tan. Met 'Morgen gaat het beter' toont het museum een indrukwekkende selectie close-up portretten van 100-jarigen en foto's van hun handen en interieur. De nostalgische zwart-wit fotografie gaat vergezeld van inspirerende, toelichtende interviews.

Ruim drie jaar lang trok Humberto Tan het hele land door om meer dan honderd mensen van honderd jaar en ouder te fotograferen. Tijdens de daaropvolgende gesprekken stelde de gepassioneerde fotograaf ze vier dezelfde levensvragen over hun geluk, angsten, levenslessen en toekomstdromen. Ook vroeg hij om een gezondheidstip.

Het resultaat is een prachtige verzameling foto's en interviews, die soms indringend, ontroerend, vrolijk of verdrietig zijn. En meestal zijn ze dat allemaal tegelijk. Het schetst een intrigerend tijdsbeeld van de afgelopen eeuw en levert verrassende inzichten op dankzij tienduizend jaar aan levenservaring. De drieluiken en interviews zijn gebundeld in het stijlvolle, 408 pagina's tellend koffietafelboek 'Morgen gaat het beter'. Speciaal voor de expositie is er een nieuwe editie.

Humberto Tan gelooft in de kracht van ouderen en heeft voor die groep al jaren een fascinatie. 'Morgen gaat het beter', naar een lied van Willy Derby uit 1939, sluit aan bij de rode draad die hij tijdens zijn gesprekken begon te ontdekken. Naast de wijsheid, energie en vitale gezondheid van de 100-plussers, viel hem het eindeloze optimisme op om vooruit te blijven kijken. Geluk zit in de kleine momenten, vaak met familie en vrienden, die het leven de moeite waard maken.

De tentoonstelling wordt ondersteund met video's, een multimediale presentatie en audiotours voor volwassenen en kinderen. Fotomuseum aan het Vrijthof organiseert een randprogramma met een talkshow, artist talks, masterclasses en schoolactiviteiten waarbij jongeren ouderen gaan ontmoeten. In samenwerking met Cinetree is een documentaire gemaakt. Gastcurator is de internationale tentoonstellingsmaker Anke Degenhard.

Humberto Tan (Paramaribo, 1965) is televisie- en radiopresentator, sportjournalist, schrijver en fotograaf. Hij voltooide een studie Rechten in Amsterdam. In 2016 was Tan winnaar van de eerste editie van het TV-programma 'Het Perfecte Plaatje' met publicatie van zijn foto's in magazine National Geographic. Als ambassadeur van het Nederlandse Rode Kruis en het Wereld Natuur Fonds maakte hij fotoreportages in Bangladesh, Rwanda en Brazilië. Museum de Fundatie in Zwolle presenteerde in 2017-2018 de expositie 'Poor but Proud'.

EDDO HARTMANN - THE SACRIFICE ZONE

Tentoonstelling in Huis Marseille, Museum voor Fotografie te Amsterdam
t/m 25 februari 2024

Huis Marseille, Museum voor Fotografie presenteert het nieuwste multimediacomplex van fotograaf Eddo Hartmann, over een gebied dat ingeklemd ligt tussen de grootmachten Rusland en China, onderhevig is aan internationaal politiek strijdgewoel en de lasten draagt van een wrang verleden.

Kazachstan (letterlijk vertaald: het land van de vrije mensen), het grootste en dunbevolktste land van Centraal-Azië, kampt met een giftige erfenis. De voormalige Sovjetstaat was jarenlang een oefenterrein en openluchtlaboratorium voor nu-

clear onderzoek. Nergens anders ter wereld zijn er zoveel onder- en bovengrondse atoomproeven gedaan binnen honderd kilometer van bewoond gebied. De gevolgen zijn desastreus. De wreedheid jegens de natuur en de bevolking en het plotselinge vertrek van de Sovjetautoriteiten in 1991 zijn tot op de dag van vandaag merkbaar.

Eddo Hartmann, bekend van zijn fotoseries over zijn ouderlijk huis ([De herontdekking van de wereld](#), 2013) en het leven in het Noord-Koreaanse Pyongyang ([Setting the Stage: Pyongyang, North Korea](#), 2015; [Part 2](#), 2017), is sinds 2018 vijf keer naar Kazachstan afgereisd. Met geigerteller en middenformaatcamera bezocht hij regio na regio, de onmenselijke verrichtingen van het Sovjetregime achterna. Hij fotografeerde er het leven: mensen te midden van radioactieve graasgebieden en in uitgestorven steden. Hij documenteerde hoe ze kostbare metalen delven uit in ongebruik geraakte testopstellingen, bunkers, radarinstallaties en ander vervuilend, bestraald schroot dat de Russen hebben achtergelaten, en hoe ze omgaan met de fysieke en mentale gevolgen van fall-out en isolement. Desolaatheid en verval tekenen het landschap op de Kazachse steppe. Overal zijn vreemde kraters te vinden, gevormd door nucleaire explosies en bezaaid met overblijfselen van reusachtige betonnen structuren. *The Sacrifice Zone* is een project over ecocide, de verwoestende erfenis van de USSR, uitzichtloosheid in het bestaan en het vernuft en de redzaamheid van een geteisterde bevolking.

Eddo Hartmann (Den Haag, 1973) is na het afronden van zijn opleiding Fotografische Vormgeving aan de Koninklijke Academie van Beeldende Kunsten, halverwege de jaren negentig, begonnen als fotograaf voor verschillende ontwerp- en reclamebureaus. In de loop der jaren is zijn praktijk langzaam verschoven van korte redactionele opdrachten naar langdurige documentaire projecten. Hartmanns eerste grote persoonlijke project, *Hier woont mijn huis* uit 2012, leidde via allerlei producties tot zijn meest recente project, *Setting the Stage. North Korea* uit 2017. Werk uit beide projecten is aangekocht door onder andere het Kunstmuseum Den Haag en Huis Marseille. Met het laatstgenoemde project stelde hij als eerste Nederlandse fotograaf tentoon in Noord-Korea, in het Chollima House of Culture in Pyongyang. Hartmanns werk is ook elders in het buitenland te zien geweest, in verschillende musea en tijdens fotofestivals zoals Foto Istanbul, CAFA Beijing, Paraty em Foco (Brazilië) en Photo Israel. Voor *The Sacrifice Zone* ontving hij een beurs van Stichting Oog op de Natuur en Stichting Stokroos.

THE SPACE BETWEEN US

Hoe design onze relaties vormgeeft en stuurt
Tentoonstelling in het Van Abbe Museum te Eindhoven
t/m 19 november 2023

Van voorwerp tot openbare ruimte: bijna alles wat we dagelijks gebruiken is ontworpen door mensen. Over onze relatie met deze objecten en omgevingen denken we nauwelijks meer na, die is bijna vanzelfsprekend. In hoeverre bepalen makers met hun ontwerp ons gedrag? En: reflecteert of verwerpt dat ontwerp een van bovenaf opgelegde ideologie? Hoe beïnvloedt dat de verhoudingen in onze samenleving? In de expositie *The space between us* ervaren bezoekers op een actieve manier het web van relaties

tussen de tentoongestelde objecten, henzelf en de wereld. Ook be vraagt de tentoonstelling de rol die het museum daarbij inneemt. *The space between us* is onderdeel van Dutch Design Week 2023.

The space between us strekt zich uit over de tien zalen van de Oudbouw van het Van Abbemuseum. Daar komen werken van kunstenaars en ontwerpers uit de museumcollectie samen met bruiklenen, onder andere van alumni van Design Academy Eindhoven. De tentoonstelling laat de grenzen tussen disciplines los. In plaats daarvan moedigt de opzet bezoekers aan tot actie en uitwisseling. In elke ruimte komen ze meerdere werken tegen die hen aansporen tot interactie.

Uitgangspunt van de tentoonstelling is relational design, dat het effect van objecten en hun ontwerpprocessen verkent. In deze expositie zijn bezoekers geen passieve kijker, maar een actieve deelnemer. De werken vragen om interactie, reactie en je-verhouden-tot. Ze bestaan soms zelfs bij de gratie van participatie. Zo nodigt Surasi Kusolwong met zijn *FeetBall Rietveld Table* bezoekers uit voor een potje tafelvoetbal. Tegelijk zet hij ze aan het denken over het nationalistische karakter van de sport. Hij gebruikt bijvoorbeeld Nederlandse klompen en een tafel van Gerrit Rietveld; twee internationaal bekende voorbeelden van Nederlands ontwerp.

The space between us be vraagt de rol van het museum in de samenleving. Veel van de onderwerpen waar kunstenaars en designers zich mee bezighouden, gaan over maatschappelijke crises. Met hun werk bieden ze oplossingen voor deze vraagstukken. Door een niet-klassieke presentatie – interactie, participatie, uitwisseling – daagt de tentoonstelling bezoekers uit de opgedane ideeën mee te nemen de wijde wereld is, voorbij de muren van het museum. Zo presenteren Radha D'Souza en Jonas Staal met hun *Court for Intergenerational Climate Crimes (CICC)* een alternatieve rechtbank voor klimaat-rechtvaardigheid. Deze installatie houdt bedrijven en regeringen verantwoordelijk voor misdaden tegen het klimaat. Hiermee is het project een goed voorbeeld van het thema van DDW 2023: *Picture This*; een oproep om de gevolgen van onze leefgewoonten onder ogen te komen en actie te ondernemen.

The space between us kwam tot stand in samenwerking met de Embassy of Inclusive Society. De Embassy of Inclusive Society is onderdeel van World Design Embassies, een programma van Dutch Design Foundation, de oprichter van Dutch Design Week. De Embassy of Inclusive Society benadert inclusie als een continu proces van leren en ontleren. Relaties met de omgeving en het zich verhou-

den tot anderen zijn daarbij de kern. De Embassy bevindt zich in het hart van de tentoonstelling. Daar ontdekken bezoekers in de *The Gym* ruimte de gelaagdheid van verschillende lichamelijke ervaringen. Buiten het tentoonstellingscircuit vindt de bezoeker de *Lorem Ipsum* installatie waarin de Embassy richtlijnen voor inclusief en toegankelijk ontwerp zichtbaar maakt.

AMBASSY OF INCLUSIVE SOCIETY

Ruimtes voor leren en ontleren

Tentoonstelling in het Van Abbe Museum te Eindhoven

t/m 19 november 2023

Gabriel Fontana, *Multiform*. Foto: Iris Rijkskam
De samenleving waarin we leven lijkt diversiteit te omarmen, maar wordt de samenleving eigenlijk ook rechtvaardiger? Het lijkt alsof er in Nederland meer ruimte komt voor maatschappelijke verschillen. Er is groeiende aandacht voor de behoeften en lang bevochten rechten van groepen die lange tijd zijn benadeeld. En tegelijkertijd - of het nu komt door toenemende ongelijkheid, demografische veranderingen of wereldwijde crises - nemen polarisatie en kloven in de maatschappij toe. Van tegengestelde opvat-

tingen tijdens de Covid-crisis tot aan negatieve reacties op emancipatiebewegingen. Hoewel er juist veel rijkdom zit in inclusiviteit, wordt dit nog steeds vaak als een probleem gezien. Maar hoe kunnen we het juist zien als een kans?

Om samen te groeien vanuit en mét onze verschillen, is een enorme kans voor ons als samenleving. De Embassy of Inclusive Society ziet inclusiviteit als een continu proces van leren en ontleren. Wat moeten we (ont)leren om samen te kunnen leven met onze verschillen? Welke houding, vaardigheden en gewoonten zijn daarbij belangrijk?

En hoe kunnen ontwerpers en makers hierin een rol spelen?

De Embassy of Inclusive Society is onderdeel van de tentoonstelling *The space between us* in de oudbouw van het Van Abbemuseum in Eindhoven.

Het opbouwen van deze 'inclusiviteitsspier' vereist voortdurende training. Daarom werd ontwerper *Gabriel Fontana* gevraagd als art director. Dit resulteerde in een ruimtelijk experiment de vorm van een sportschool: *The Gym*. Binnen deze ruimte worden verschillende projecten gepresenteerd die bezoekers aanmoedigen om inclusiviteit te gaan zien als een continu leerproces.

In de nis in de oudbouw van het museum vind je de installatie *Lorem Ipsum* van *Studio The Anderen*; een installatie die richtlijnen en handvatten biedt voor het toegankelijk en inclusief presenteren van tentoonstellingen. Hoe hoog presenteert je een kunstwerk voor iemand die een tentoonstelling bezoekt in een rolstoel? En welke tekstkleur gebruik je, zodat het voor iedereen goed leesbaar is?

Tijdens Dutch Design Week 2023 (DDW23) organiseert de Embassy of Inclusive Society samen met ontwerpers, makers, verschillende gemeenschappen en ervaringsdeskundigen een uitgebreid activiteitenprogramma. Want inclusiviteit is iets waar we samen actief en continu voor moeten trainen! Meer informatie over deze workshops en evenementen volgt later op deze pagina.

De tentoonstelling van de Embassy of Inclusive Society vind je in twee ruimtes in de aanbouw van het Van Abbemuseum. Beiden zijn gratis te bezoeken. *The Gym* vind je tegenover de ingang van de aanbouw van het museum. De installatie *Lorem Ipsum* bevindt zich in de nis onder de bogen, in diezelfde entreehal. Houd er rekening mee dat je voor een bezoek aan de gehele tentoonstelling *The space between us* wel een museum- of DDW-ticket nodig hebt.

EXPOSITIE - DANIEL DOUGLAS - PAREIDOLIA

Tentoonstelling in het Voerman Stadsmuseum te Hattem
van 11 november 2023 t/m 31 maart 2024

Het Voerman Stadsmuseum Hattem start in november met de tentoonstelling 'Pareidolia' van Daniel Douglas.

Ligt u ook vaak op uw rug in het gras te staren naar de wolken? En ziet u dan soms ook vormen in de wolken zoals gezichten, diertjes of dansende poppetjes? Waarschijnlijk heeft iedereen dit weleens gedaan en gezien. Dit fenomeen, waarbij je vormen zoals gezichten in bijvoorbeeld wolken, bomen of rotsen ziet, wordt ook wel Pareidolia genoemd. Daniel Douglas was hierdoor zo gefascineerd dat hij een serie schilderijen heeft gemaakt die hier-

door geïnspireerd zijn. Op het eerste gezicht lijken deze schilderijen traditionele landschappen en stillevenen, maar als je iets langer blijft kijken begin je meerdere lagen van vrolijke vormpjes te zien. Hoe langer je naar deze schilderijen kijkt, hoe meer vormen je zult ontdekken. Sommige mensen, die deze schilderijen in huis hebben hangen, vertelden dat ze jaren later nog nieuwe vormpjes ontdekten.

Daniel Douglas (1984) werd al op jonge leeftijd geïnspireerd door een schilderij van Voerman Junior. Dit was een schilderij van een roos die in zijn ouderlijk huis hing in de gang naast zijn slaapkamer. Dit heeft hem gestimuleerd om hem de realistische technieken eigen te maken. In 2020 exposeerde Daniel ook al in het Voerman Stadsmuseum Hattem met de serie "Nieuw Licht", een serie realistische schilderijen waarbij mensen verlicht werden door hun mobiele telefoon. Nu, drie jaar later, heeft de kunstenaar een stap richting het surrealisme gezet, of beter gezegd, richting het Pareidolia Surrealisme.

Daniel Douglas is zelf tot eind november aanwezig in het Voerman Stadsmuseum Hattem. Speciaal voor deze gelegenheid wordt een atelier voor hem ingericht, waar hij verder gaat werken aan verschillende schilderijen!

Je kunt Daniel ontmoeten en vragen stellen. En uiteraard kan je met hem op de foto. In november wordt op deze website wekelijks de tijden gepubliceerd wanneer hij aanwezig is!

Daniel Douglas (Dedemsvaart, 1984) groeide op op het Nederlandse platteland en bracht zijn jeugd door in het landschap dat zo veelvuldig is afgebeeld door de Nederlandse 17e-eeuwse schilders. Lage, brede horizonten en felle wolkenluchten, de bekende beelden waarmee hij opgroeide vormden de basis voor Daniels' latere werk.

Na een voorbereidend jaar aan de kunstacademie te hebben gevolgd, liep Daniel in 2004 stage bij kunstenaar Maarten Welbergen. Hier leerde hij de basis van het olieverf schilderen en het proportio-

neren. Een jaar later verhuisde Daniel naar Italië om te studeren aan de kunstacademie van Florence. Op deze beroemde kunstacademie studeerde hij verschillende klassieke teken- en schildertechnieken en leerde kritisch observeren.

De initiële stijl van Daniel kan omschreven als overwegend realistisch; zijn schilderijen tonen alledaagse tafereelen, landschappen, stilleven en portretten. In zijn werk speelt de esthetiek van licht en natuur een belangrijke rol. Door in lagen te werken creëert Daniel een rijke compositie met diepe kleuren.

Gedurende de jaren heeft Daniel het realisme via een natuurlijk proces laten overgaan naar een zeker magisch realisme. Geïnspireerd door oude meesters die met licht mensen en voorwerpen accentueerden en daardoor prachtige voorstellingen creëerden, heeft Daniel een gehele serie schilderijen onder de naam 'Nieuw Licht' op het doek gebracht. Van daaruit werd de overgang gemaakt naar 'Pareidolia Surrealisme'. Een verrassende eigen stijl, waarbij de kern gevormd wordt door het zelf invullen van figuren die er eigenlijk niet zijn. Van bijvoorbeeld het zien van gezichten in wolken. Deze pareidolia worden veelvuldig verwerkt in zijn werken. Momenteel woont en werkt Daniel in Zweden.

TOM CLAASSEN

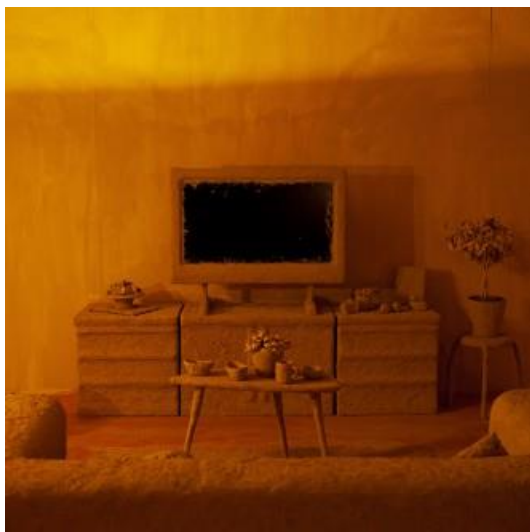
Tentoonstelling in Museum Beelden aan Zee te Scheveningen
van 10 november 2023 t/m 31 maart 2024

Beeldhouwer Tom Claassen (1964) zoekt in zijn sculpturen naar de essentie van de vorm. Door het tonen van de archetypische kenmerken van mensen, dieren en objecten reikt hij net voldoende handvatten aan om de voorstelling te kunnen herkennen. Hun vaak grote formaten zorgen ervoor dat je ze als kijker niet kunt missen. Ze hebben vaak ronde, zachte vormen en zijn veelal uitgevoerd in harde materialen als brons, hout, aluminium, kunststof en beton. Behalve humoristisch, zijn de beelden ook vaak vertederend, onbeholpen en soms tragisch.

NARGES MOHAMMADI

Tentoonstelling in Museum Beelden aan Zee te Scheveningen
van 10 november 2023 t/m 28 januari 2024

Kunstenaar, curator en DJ Narges Mohammadi (1993) toont haar nieuwste site specific werk in het Kabinet. Mohammadi studeerde Moderne- en Hedendaagse Kunstgeschiedenis aan de Universiteit van Utrecht en voltooide haar BA Beeldende Kunst aan de Koninklijke Academie voor Beeldende Kunsten Den Haag. In 2021 won zij het Stokroos Sculptuur Stipendium. Haar artistieke praktijk komt voort uit een positie van in-betweenness – een zogenaamde tussenruimte ingebed in culturele geschiedenissen. Ze maakt installaties en sculpturen die lang verloren gegane herinneringen en tradities belichamen.

STUDIO AAN ZEE MET TIRZO MARTHA

Tentoonstelling in Museum Beelden aan Zee te Scheveningen
vanaf 10 november 2023

Tirzo Martha komt terug naar museum Beelden aan Zee! Na zijn grote solotentoonstelling No Excuses! in 2017-2018 zal hij vanaf aankomend najaar in het kader van Studio aan Zee werken aan grote sculpturen die in de lichte hof te zien zullen zijn. Net zoals bij al zijn projecten zal Martha ook dit keer samenwerken met diverse groepen mensen uit de samenleving. Hun verschillende achtergronden en kijk op kunst resulteert logischerwijs in bijzonder

originele installaties waarin gebruik gemaakt wordt van allerlei materialen en reeds bestaande voorwerpen. Waar het werk over gaat en hoe het eruit gaat zien is nu nog ongewis, dat ontstaat vanzelf en in samenspraak gedurende het maakproces.

Dergelijke installaties en performances van Tirzo Martha (1965) zijn een manier om zijn sociale betrokkenheid te tonen. Op deze manier brengt hij uiteenlopende gemeenschappen en culturen samen. Het vormt zijn belangrijkste drijfveer om kunst te maken.

Afgelopen tijd was Tirzo Martha veelvuldig in het nieuws omdat hij voor de renovatie van het Binnenhof in Den Haag de eerste 'Kunstparade' voor zijn rekening mocht nemen waarin hij de betekenis van het begrip 'zetel' omzette in een groots collectief kunstwerk.

De sculpturen zullen na afloop van het traject nog enkele maanden in Beelden aan Zee te zien zijn.

KALEIDOSCOPE OF (HI)STORIES - KUNST UIT OEKRAÏNE

Tentoonstelling in Museum De Fundatie te Zwolle

t/m 28 januari 2024

Kaleidoscope of (Hi)stories; Kunst uit Oekraïne is het eerste overzicht van hedendaagse kunst uit Oekraïne in Nederland. Aangevuld met een aantal belangrijke stukken uit de historische avant-garde van het land vertelt deze tentoonstelling het verhaal van de culturele identiteit van Oekraïne, tegen het decor van de landeigen spanning tussen vrijheid en onderdrukking, in schilderijen, tekeningen, video's, installaties, performances, sculptuur, geluidswerk, fotografie en textiel.

Op 19 juni 2023 telde UNESCO 260 culturele Oekraïense plekken die zijn vernietigd of beschadigd sinds de Russische invasie in februari 2022. Samen met de Staatliche Kunstsammlungen in Dresden, Duitsland, heeft Museum de Fundatie zich daarom het volgende doel gesteld met deze tentoonstelling: bijdragen aan de bescherming van het artistieke erfgoed van Oekraïne en het ondersteunen van hedendaagse Oekraïense makers, van wie velen hun land hebben moeten ontvluchten.

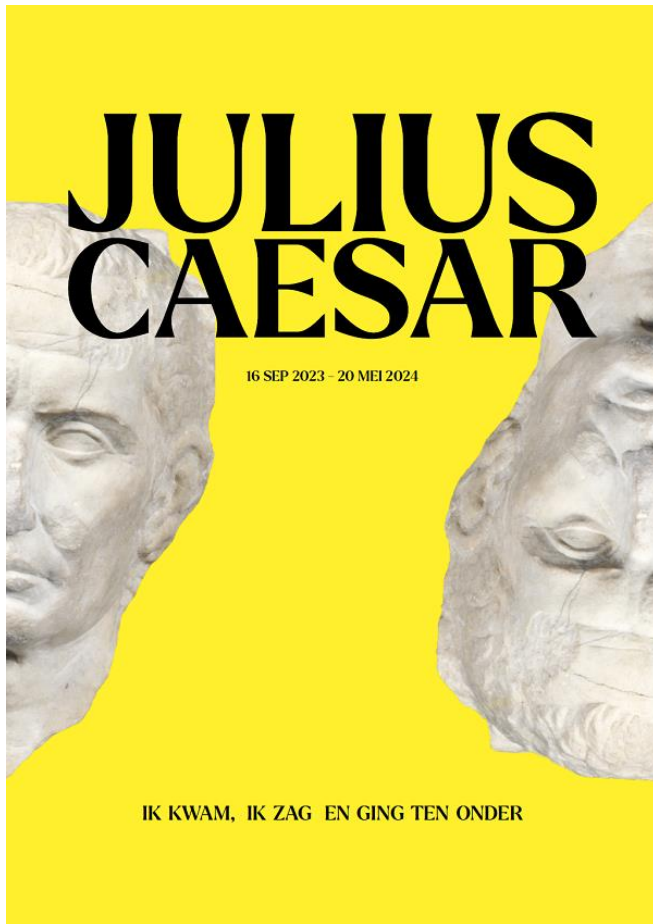
Met vier thema's als uitgangspunt onthult de tentoonstelling de sterke verwevenheid van de turbulente Oekraïense geschiedenis, de permanente sociale en politieke onrust in het land en het werk van Oekraïense kunstenaars. *Tegen onderdrukking, Vergeten geschiedenissen, Ruimtes van vrijheid* en *Gedachten over de toekomst* weerspiegelen ieder de dynamiek tussen de drang naar vrijheid en de mechanismen van onderdrukking.

Kaleidoscope of (Hi)stories toont ook nieuw werk van Anna Zvyagintseva, Kateryna Lysovenko, Alevtina Kakhidze, Kateryna Snizhko, Nikita Kadan en Nikolay Karabinovych.

Bij de tentoonstelling verschijnt een uitgebreide catalogus met essays van o.a. curatoren Tetiana Kochubinska, Maria Isserlis & Aude Christel Mgba, en bijdragen van deelnemende kunstenaars Yevgenia Belorusets & Larion Lazovyl. Een publicatie van Waanders, Museum de Fundatie en Staatlichen Kunstsammlungen Dresden.

JULIUS CAESAR KOMT NAAR AMSTERDAM

Tentoonstelling in H'Art Museum (Hermitage) te Amsterdam
t/m 20 mei 2024

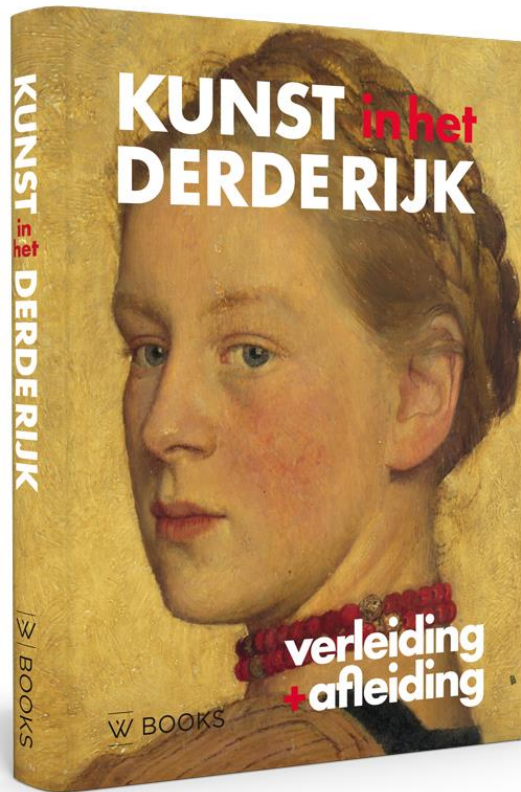

Dit najaar opende H'ART Museum de tentoonstelling *Julius Caesar - Ik kwam, ik zag en ging ten onder*. Aan de hand van bijna honderdvijftig eeuwenoude objecten wordt een van de spannendste verhalen uit de wereldgeschiedenis verteld: het levensverhaal van Julius Caesar. Een legendarische veldheer, getalenteerde redenaar en ongewone staatsman die wist uit te groeien tot een van de machtigste heersers van zijn tijd. Zijn dood is misschien wel de bekendste politieke moord ooit. Ruim tweeduizend jaar later is zijn nalatenschap nog steeds actueel. De dictator naar wie de maand juli is vernoemd, aan wie we de titel keizer ontleenen, die een hartstochtelijke relatie met Cleopatra zou hebben gehad en die delen van het huidige Europa gewelddadig aan zijn gezag onderwierp. Een inspiratiebron voor velen, van Shakespeare tot Napoleon. Julius Caesar ontrafelt mythes en benadert de werkelijkheid van zijn overwinningen en nalatenschap, van hoogtepunten en schaduwzijden. Hoe kijken we anno 2023 naar hem? Vinden we hem wreed of heroïsch?

Het leven van Caesar trekt in deze biografische tentoonstelling in elf scènes voorbij. Compleet met schaduwkanten en mythevorming. Het is een tentoonstelling over een alleenheerser die menig leider inspireerde. Zowel Karel de Grote als Paus Julius II, Napoleon en Mussolini claimden zijn erfenis. Zijn dood is de geschiedenis ingegaan als de bekendste politieke moord ooit. In de tentoonstelling wordt hier uitvoerig op ingegaan. De aanslag op hem wordt als een plot ontrafeld. Het theater van Pompeius (nu Largo di Torre Argentina in Rome) is de crime scene. Ook zijn invloed op Nederland komt aan bod. In zijn boek *Oorlog in Gallië (De bello Gallico)* verhaalt Caesar zelf over zijn overwinning nabij de samenvloeiing van Maas en de Rijn. Vandaag de dag wordt aangenomen dat hij niet de Rijn maar de Waal bedoelde. Recent hebben archeologen in het Noord-Brabantse plaatsje Kessel, waar de twee rivieren elkaar bijna raken, daadwerkelijk sporen gevonden van een slagveld. De veldslag die Caesar zelf beschrijft (en dateert in 55 v. Chr.) lijkt hiermee te zijn gelokaliseerd. De Romeinen vermoorden tijdens de slag mannen, vrouwen en kinderen. Onderzoekers van de Vrije Universiteit Amsterdam doen al enige jaren onderzoek naar deze ramp. In 2015 gebruikte prof. dr. Nico Roymans (VU) de term genocide om recht te doen aan het bloedbad.

KUNST IN HET DERDE RIJK. VERLEIDING EN AFLEIDING

Tentoonstelling in Museum Arnhem te Arnhem
van 11 november 2023 t/m 24 maart 2024

Met de tentoonstelling *Kunst in het derde rijk - Verleiding en afleiding* reflecteert Museum Arnhem op de kunst uit de periode van het 'derde rijk', 1933-1945. Hoe ziet deze kunst eruit? Waarom was er tijdens het naziregime, bekend om zijn politieke geweld, oorlog en de Holocaust, zoveel aandacht voor de hedendaagse kunst? Steunden de kunstenaars het regime, steunde het regime de kunstenaars, of beide?

Kunst in het derde rijk biedt een overzicht van schilder- en beeldhouwkunst onder het naziregime in Duitsland. Vooral kunst uit de periode 1937-1944, die werd tentoongesteld op de jaarlijkse Große Deutsche Kunstausstellung in München, is te zien. Deze tentoonstellingen werden door de staat georganiseerd. Hier kwamen enorme aantallen mensen op af. Er werd in deze periode werk van duizenden kunstenaars getoond, dat qua stijl en onderwerp voldeed aan de denkbeelden van de nationaalsozialisten. Deze kunstwerken werden op grote schaal getoond en aangekocht door burgers, de staat en haar nazi-leiders. Daar profiteerden de deelnemende kunstenaars

flink van. Maar ook de staat profiteerde: kunst vormde een afleiding van de misdadige praktijken van de nazi's en een succesvol verleidingsmiddel voor hun ideologie. Hoe ver gingen de nazi's in het controleren van de kunstwereld?

Kunst in het derde rijk presenteert schilder- en beeldhouwwerken van Claus Bergen, Ivo Saliger, Adolf Wissel, Arno Breker, Paul Mathias Padua, Ria Picco-Rückert, Adolf Reich, Adolf Ziegler en vele anderen. Het meeste werk is na 1944 (bijna) niet meer tentoongesteld. In Duitsland komt de laatste jaren meer aandacht voor deze kunst, maar het is in Museum Arnhem voor het eerst dat de vele verschillende kunstwerken samen komen in één overzichtstentoonstelling.

Museum Arnhem is expert op gebied van Neo-realisme in de eerste helft van de twintigste eeuw. In 2015 maakte Museum Arnhem al de tentoonstelling *Geaarde kunst*, met werk van Nederlandse kunstenaars dat aangekocht werd door de Nederlandse staat tijdens de Duitse bezetting. Een van de openingstentoonstellingen in 2022 was *Van Links Naar Rechts*. Deze bood een nieuwe kijk op het Neo-realisme in de kunst, gezien vanuit de politieke tegenstellingen in de jaren 1930.

Met de tentoonstelling *Kunst in het derde rijk* wil Museum Arnhem de rol van kunst in het derde rijk belichten. Hoe werd kunst gebruikt voor politiek voordeel? Het is een periode in de kunstgeschiedenis waar weinig mensen wat van afweten en lange tijd is genegeerd in de kunstgeschiedenis. Museum Arnhem wil juist informeren over deze periode en laten zien hoe kunst werd ingezet om politieke ideeën te verspreiden.

ONDERWEG NAAR BENTHEIM

Twente door de ogen van Ruisdael, Hobbema en Waterloo
Tentoonstelling in Rijksmuseum Twenthe te Enschede
van 5 november 2023 t/m 4 februari 2024

Van 5 november 2023 tot en met 4 februari 2024 zal Rijksmuseum Twenthe in het teken staan van landschappen op papier.

In 1604 moedigt de Haarlemse schilder en kunsttheoreticus Karel van Mander in zijn bekende *Schilder-boeck* jonge kunstenaars aan om de stad uit te gaan en het landschap te observeren. Schilders moeten volgens hem tekeningen maken, om deze vervolgens in het eigen atelier uit te werken tot schilderijen. Dit advies wordt door vele jonge landschapskunstenaars gedurende de zeventiende eeuw opgevolgd. Op zoek naar geschikte, schilderachtige motieven trekken

zij vanuit diverse plaatsen het land door, op zoek naar geschikte vergezichten, rivierlandschappen en bossen.

Ook de provincie Overijssel, de regio Twente en de Nederlands-Duitse grens behoren tot de bestemmingen van de landschapskunstenaars. Dit moet een moeilijke tocht zijn geweest. Struikrovers waren een bekend probleem en de wegen waren modderig en slecht. Dit weten we onder andere door een reisverslag van een bezoek van Cosimo de' Medici, Groothertog van Toscane, aan de regio in 1668. Zijn biografen schrijven dat de wegen in de Twentse regio moeilijk begaanbaar waren, dat de herbergen oncomfortabel waren en dat er voor de deuren van stadsboerderijen vele mesthopen lagen.

Toch kiezen onder anderen Jacob van Ruisdael, Nicolaes Berchem en Meindert Hobbema voor het Nederlands-Duitse grensgebied om inspiratie op te doen. Ruisdael schildert meermaals Kasteel Bentheim, tien kilometer over de grens bij Oldenzaal, de watermolens bij Singraven en een gezicht op Ootmarsum. Daarnaast tekent hij het landschap. Zo lijkt hij de dubbele watermolen van Huis Singraven ook meermaals te hebben geschetst en maakt hij tekeningen van de vakwerkhuizen die hij onderweg tegenkomt.

Een halve eeuw na Ruisdael trekken kunstenaars nog altijd naar het oosten van Nederland. Zo ook Cornelis Pronk, die samen met Abraham de Haen (II) en Andries Schoemaker in 1732 door Overijssel trekt om de landhuizen in de regio vast te leggen. Samen brengen ze duidelijk herkenbare monumenten van Twente in beeld. Deze tekeningen tonen nog steeds bestaande landhuizen en havezaten en werden bovendien verzameld in de Atlas Schoemaker. De werken van Pronk en De Haen zijn bijzondere documenten die de Twentse regio in de achttiende eeuw overtuigend in beeld brengen.

De zeventiende-eeuwse tekeningen van het Twentse landschap tonen hoe reeds in deze periode kunstenaars soms *en plein air*, soms op groot formaat, de wereld om hen heen als onderwerp kozen en het glooiende, bosrijke landschap vereeuwigden in kunstwerken. Daarnaast toont de tentoonstelling hoe het Twentse landschap, lang na het bezoek, de kunstenaar blijft inspireren in zowel de teken- als de schilderkunst.

De tentoonstelling is een samenwerking tussen Rijksmuseum Twenthe en het RKD – Nederlands Instituut voor Kunstgeschiedenis. De getoonde werken variëren van schetsboekjes tot tekeningen op groot formaat en landschapsschilderijen.

Bij de tentoonstelling zal in samenwerking met Waanders Uitgevers een catalogus worden uitgegeven, waarin dieper zal worden ingegaan op de ontwikkeling van de landschapstekeningen en de aantrekkingskracht van Oost-Nederland voor de kunstenaars van de zeventiende en de achttiende eeuw, met auteurs Nelleke de Vries, Yvonne Bleyerveld (RKD – Nederlands Instituut voor Kunstgeschiedenis) en Quinten Pellegrom (Landschap Overijssel).

MARTIN WONG. MALICIOUS MISCHIEF

Tentoonstelling in het Stedelijk Museum te Amsterdam
van 3 november 2023 t/m 1 april 2024

Uitgebreide Europese tentoonstelling van het werk van de Amerikaans-Chinese kunstenaar Martin Wong (1946–1999), die bekendheid kreeg met zijn afbeeldingen van sociale, seksuele en politieke situaties uit de jaren 70, 80 en 90 in Amerika. Wong verweefde op een poëtische manier verhalen over het queer-bestaan, marginale gemeenschappen en stedelijke gentrificatie en was een belangrijke stem in de tegencultuur, die nog niet was toegelaten in de kunstwereld. Martin Wong: Malicious Mischief is een initiatief van

KW Institute for Contemporary Art, Berlijn, samengesteld door Krist Gruijthuijsen en Agustín PérezRubio, en geproduceerd in samenwerking met Museo Centro de Arte Dos de Mayo (CA2M), Camden Art Centre en het Stedelijk. Bij de tentoonstelling verschijnt een uitgebreide publicatie, Martin Wong: Malicious Mischief wordt mogelijk gemaakt door steun van de Terra Foundation for American Art.

Wong werd in zijn werk sterk beïnvloed door zijn directe omgeving, wat te zien is aan zijn combinaties van Chinese iconografie, stedelijke poëzie, graffiti, gevangenis-esthetiek en gebarentaal. Zijn werk geeft inzicht in beslissende perioden in de recente Amerikaanse geschiedenis, zoals te zien is in zijn veranderende stadslandschappen, vol ontvouwende verborgen verlangens en complexiteit.

VOORBIJ DE GLETSJER

Tentoonstelling in het Teylers Museum te Haarlem
van 17 november 2023 t/m 3 maart 2024

In Teylers Museum is de hedendaagse tentoonstelling *Voorbij de gletsjer* van kunstenaar Jakob Kudsk Steensen (Denemarken, 1987) te zien. Het is de eerste expositie gemaakt door conservator hedendaagse kunst Rieke Vos. Zij vroeg de Deense kunstenaar een zintuiglijke en maatschappelijk actuele presentatie te maken in het historische Pieter Teylers Huis. Teylers Museum stimuleert vanaf de opening in 1784 eigentijdse kunst. Met de recente aanstelling van Rieke Vos (voorheen Het HEM) geeft het museum gevolg aan de ambitie om meer ruimte te maken voor deze traditie. In *Voorbij de gletsjer* dompelen 3d-animaties en geluid van krakend ijs en vallende druppels je onder in een smeltende gletsjer in de Zwitserse Alpen.

Jakob Kudsk Steensen bouwt digitale landschappen, gebaseerd op daadwerkelijke landschappen die vanwege klimaatverandering op het punt staan radicaal te veranderen. De videoinstallatie die in Teylers te zien is, documenteert een gletsjergrot in het Arolla-gebergte in zuidelijk Zwitserland. Steensen bezocht de grot in het voorjaar van 2022 en legde hem minutieus vast met digitale scans van de gletsjer, planten in de omgeving, uiteenlopende aardlagen en micro-organismen. In het resulterende kunstwerk zweef je langzaam door de ijsgrot, over de ruwe boomschors van de Arolla-boom, tot in het microscopisch kleine korstmos. Als een dromerige herinnering waarin alles is verbonden door tijd, taal en een multidimensionaal ecosysteem. In september 2022, negen maanden na het eerste bezoek van de kunstenaar, stortte de gletsjergrot volledig in, waardoor hij nu enkel nog als digitale bestemming bestaat.

Jakob Kudsk Steensen creëert poëtische interpretaties over vergeten of verdwenen natuurverschijnselen. Zijn zintuiglijke multimedia-installaties vertellen gelaagde verhalen over natuur, ecologie en de daaraan verwante cultuurhistorie. Naast de scans die hij tijdens zijn expedities maakt, spreekt hij met bewoners uit het betreffende gebied, tekent hij oude volksvertellingen op en neemt lokale liederen op die hij samen met een componist tot ruimtelijke geluidinstallaties maakt. Deze elementen brengt hij samen in een virtuele omgeving, te beleven als kunstinstallatie.

Kudsk Steensen toont zijn werk internationaal in musea, op festivals en biënnales, waaronder recentelijk bij Halle am Berghain in Berlijn, in opdracht van LAS, Serpentine Gallery in Londen, Luma Foundation in Arles en ARoS Museum of Art in Aarhus. Een eerdere versie van het werk over de Arolla-gletsjer was dit voorjaar te zien bij Copenhagen Contemporary. Voor Teylers Museum maakt hij een geheel nieuwe locatiespecifieke installatie.

De studie van gletsjers in de Zwitserse Alpen was in de achttiende en negentiende eeuw in West-Europa een belangrijk wetenschappelijk onderzoeksgebied. Het leidde destijds tot radicaal nieuwe inzichten in de oorsprong van het menselijk leven. Als toonaangevend wetenschappelijk instituut verzamelde Teylers Museum veel belangrijke boeken, fossielen en mineralen die met dit onderwerp te maken hebben. Een negentiende-eeuwse illustratie in de collectie van de recent verbrijzelde Arol-la-gletsjer biedt een aangrijpend perspectief op Kudsk Steensens artistieke observaties. De tentoonstelling *Vorbij de gletsjer* toont hoe de transformatie van onze planeet uiteindelijk ook een diepe transformatie in onszelf teweegbrengt.

Rieke Vos: “Teylers Museum is uniek. De historische context en rijke collectie op het gebied van zowel kunst als wetenschap bieden een uniek perspectief op urgente kwesties van deze tijd. Als museum zijn we enorm trots dat Jakob Kudsk Steensen de uitnodiging heeft aanvaard om de potentie van het oude museum als podium voor actuele gesprekken en hedendaagse kunst te verkennen.”

TAL R & MAMMA ANDERSSON / RONDON HILL

Tentoonstelling in Museum More te Gorssel

11 november 2023 t/m 25 februari 2024

Museum MORE toont dit najaar het krachtige werk van de Deens-Israëlische Tal R (1967) en de Zweedse Mamma Andersson (1962). Deze twee op het eerste gezicht totaal verschillende kunstenaars delen echter een grote fascinatie voor C.F. Hill (1849-1911), die met zijn zinderende, bijna levende landschappen en mysterieuze werelden vol existentiële symbolen een centrale figuur is geworden in de geschiedenis van de Noord-Europese kunst. De tentoonstelling Tal R & Mamma Andersson | Rondom Hill is dan ook een unieke ontmoeting tussen drie Scandinavische grootheden.

Ruim 75 zogenaamde ‘ziekte-tekeningen’ van de legendarische Zweedse kunstenaar Carl Frederik Hill vormen de maalstroom waarop Tal R en Mamma Andersson zich hebben laten meevoeren, speciaal voor deze tentoonstelling. Beide hedendaagse topkunstenaars creëerden tientallen splinternieu-

we werken, geïnspireerd door Hills wonderlijke en soms angstaanjagende tekenkunst. Hill maakte vanaf 28-jarige leeftijd heftige psychoses door en werd krankzinnig verklaard. Dit had een enorme impact op zijn werk. Was zijn kunst aanvankelijk geworteld in de Romantiek en de 19de-eeuwse Franse landschapstraditie, nu ging hij over op een mysterieuze wereld waarin hij zijn persoonlijkste visioenen verbeeldde. Artistieke fantasieën met kronkelende vrouwfiguren, wilde watervallen en ongetemde dieren. Hill keerde zichzelf binnenstebuiten en tekende zijn innerlijke duisternis en crisis op duizenden papieren. Zijn uitzonderlijke beeldtaal, van meer dan een eeuw terug, doet tijdloos aan.

Random die eigenzinnige ‘ziekte-tekeningen’ draait de nieuwe kunst van Tal R en Mamma Andersson. Met hun schilderijen en tekeningen reageren zij op het fenomeen Hill, en in het bijzonder op de selectie van 75 tekeningen. Daarmee tillen ze Hill ook uit boven zijn ‘ziekte’. Tal R maakte onder meer expressieve interieurs, stadsgezichten en landschappen in felle kleuren met mysterieuze personages en originele alter ego’s. Hij werkt in het spanningsveld tussen figuratie en abstractie. Net als Mamma Andersson dat doet, maar op haar eigen manier. Haar droomachtige ruimtes en landschappen staan in een meer klassieke traditie, met subtiele contrasten en een uitzonderlijk gevoel voor alle nuances van de kleur zwart. Alledaagse motieven combineert zij met filmische decors, waardoor ze vreemd en verontrustend worden. Andersson toont zo de ontmoeting tussen mensen en duisternis, die zo kenmerkend lijkt voor de Noord-Europese schilderkunst

Dit ‘noordelijke’ levensgevoel in de kunst, doortrokken van introversie, verlangen, seksualiteit, mystiek, en melancholie is ook zichtbaar in het werk van dit Scandinavische drietal. De bezielde natuur, de geïsoleerde mens en het woeste dier dwalen rond in tijd en ruimte. Toch is een onderliggende existentiële beklemming en een ontzag voor het onverklaarbare universeel en herkenbaar, in vele vormen.

Tal R en Mamma Andersson hebben beiden internationaal naam gemaakt en de weg gebaad voor de nieuwe schilderkunst van de 21ste eeuw. Zij hadden solo’s in onder andere het Louisiana Museum of Modern Art en hun kunst wordt wereldwijd getoond in musea en gerenommeerde galleries. De tentoonstelling *Random Hill* is de eerste van Mamma Andersson in Nederland. En met dit project rondom C.F. Hill, zal deze onorthodoxe 19de-eeuwse kunstenaar in ons land ook erkenning krijgen voor zijn fascinerende universum.

OLGAC BOZALP - ARADA

Tentoonstelling in het Verwey Museum te Haarlem

t/m 21 januari 2024

De fotoserie *Arada* (Turks voor tussenin) is een spontane verbeelding van de recente reis van Olgac Bozalp (1987, Konya, Turkije maar woonachtig in Londen) en zijn moeder naar Japan. Het weerspiegelt de ruimte die zijn moeder inneemt of eigenlijk het gebrek aan eigen ruimte.

De bekendste fotoserie van Olgac Bozalp is zonder meer *Dad: on his search for Hüseyin*. Hiervoor reisde hij samen met zijn vader o.a. langs de meer dan 2000 km lange Middellandse zee kust van Turkije. Onderweg bedachten Olgac en Hüseyin poses en composities voor foto’s die het midden houden tussen travelogue (een beeldverhaal over reizen), documentaire en familiekiekjes. Hüseyins droom om

entertainer te worden werd werkelijkheid door de muze van zijn zoon te worden.

Echter, Olgac kreeg steeds vaker de vraag waar zijn moeder was. Waarom had hij haar nooit gefotografeerd? Het talent van zijn moeder Ülkü om op de achtergrond te blijven, had er bij haar zoon voor gezorgd dat hij haar niet als hoofdpersoon in een van zijn series zag. Het faciliteren van haar gezin en het op gaan in haar omgeving werd een deel van haar bestaan.

Terwijl Olgac's vader fotografie een hobby noemde, was het juist zijn moeder die hem aanmoedigde zijn dromen na te jagen. Misschien omdat ze dit niet heeft gekund. Haar vader verbood haar naar de universiteit te gaan. In plaats daarvan trouwde ze en wijdde ze zich aan haar gezin. Ze is een weerspiegeling van haar generatie in een tijd waarin vrouwen weinig kansen kregen onafhankelijk te zijn. De solotentoonstelling Arada van Olgac Bozalp sluit aan bij de thema-tentoonstelling Vrouwelijke Turkse Pioniers waarin de eerste en tweede generatie Turkse vrouwen in Haarlem hun verhaal doen.

VROUWELIJKE TURKSE PIONIERS

Tentoonstelling in het Verwey Museum te Haarlem

t/m 7 april 2024

Het is 60 jaar geleden dat de eerste Turkse gastarbeiders naar Haarlem kwamen. Hoewel zij tijdelijk kwamen, zijn de meesten gebleven en wonen zij nog steeds in Haarlem. Inmiddels is de vierde generatie hier geboren.

Omdat het voor velen onbekend is dat niet alleen mannen, maar ook vrouwen als gastarbeiders kwamen, willen we met deze tentoonstelling aandacht vragen voor deze 'vergeten geschiedenis' over een deel van onze medebewoners. Dit doen we aan de hand van persoonlijke verhalen en traditionele objecten. Maar vooral ook met foto's van de gerenommeerde fotografen Bertien van Manen en Cigdem Yuksel.

We vinden het van groot belang dat deze tentoonstelling voortkomt en gedragen wordt door de Turkse gemeenschap in Haarlem, daarom werken wij nauw samen met Turkse vrouwen die hun verhaal wil-

len vertellen en een groot netwerk hebben in de Turkse gemeenschap. Samen met hen is de inhoud en de belangrijkste thema's en invalshoeken van de tentoonstelling bepaald.

Onderdeel van de tentoonstelling is het Erasmus+ educatieproject genaamd *The stories of Turkish guest workers in the Netherlands* waarbij een uitwisseling en samenwerking wordt gefinancierd tussen leerlingen van het Haarlem College en de middelbare school van Sakarya University in Turkije. Op beide locaties worden er tentoonstellingen georganiseerd over 60 jaar Turkse gastarbeiders in Haarlem. De studenten leggen de verhalen vast achter de migratie aan de hand van interviews (oral history), foto's, video en andere digitale middelen. Hun resultaten zullen in de tentoonstelling te zien zijn.

IS IT ALIVE ?

Tentoonstelling in het Nederlands Textielmuseum te Tilburg
t/m 7 april 2024

Het trilt, zindert, ritselt, knispert, ademt en zwaait heen en weer in deze belevingstentoonstelling. 'Is it alive?' toont ruimtelijke textiele installaties die die dankzij technologie tot leven komen. Ze zijn ontstaan uit een fascinatie voor natuurlijke processen, want hoe komt iets tot leven? En wanneer ervaren we iets als 'levend'?

In 'Is it alive?' komt het allemaal samen: innovatie, textiel, technologie en kunst, geïnspireerd op het leven zelf. Centraal staat I am Storm van kunstenaarsduo DRIFT (Lonneke Gordijn en Ralph Nauta). De nieuwe en nooit eerder getoonde installatie bestaat uit een twintigtal levensgrote sprieten die wuiven op een denkbeeldig briesje. Daarnaast beleef je onder andere de unieke 'levende architectuur' van kunstenaar en architect Philip Beesley/Living Architecture Systems Group (LASG), een geactiveerde look van modeontwerper Iris van Herpen, twee interactieve werken van Bart Hess en uitgebreid werk van Tanja Smeets. In de tentoonstelling nemen we je ook mee in het maakproces, waaruit duidelijk wordt dat kunstenaars soms uitvinders zijn en innovatie kunnen aanjagen.

I am Storm is het resultaat van een uitgebreid Research & Development (R&D) project dat vanaf 2021 plaatsvindt in ons TextielLab. Het onderzoek was gericht op het creëren van zelfdragende geweven constructies. Al snel werd er geëxperimenteerd, niet met stof, maar met verschillende soorten metaaldraden op de computergestuurde weefmachines. De uitkomsten zijn veelbelovend en voorlopig is het onderzoek naar weven met metaal nog niet klaar. I am Storm is een eerste unieke toepassing van deze nieuwe techniek.

TIJDTABEL MET VERMELDING VAN INFO IN UITGELICHT 154 november 2023**Einddatum****UITGELICHT ! No 140 september 2022**

Impressionisme & Modernisme Singer Museum Laren (NH) 31 dec. 2023

UITGELICHT ! No 145 februari 2023

Tussen kunst en kopie Bonnefantenmuseum Maastricht 25 febr. 2024

UITGELICHT ! No 146 maart 2023

A room of one's own Bonnefantenmuseum Maastricht 07 jan. 2024

Piet Killaars 100 jaar Bonnefantenmuseum Maastricht 07 jan. 2024

De Arbeider Hildo Krop Museum Steenwijk 2023-2024

UITGELICHT ! No 147 april 2023

De Mix Nederland/BNADEM Museum Gouda Gouda 07 jan. 2024

De passie van Pieck Anton Pieck Museum Hattem 07 jan. 2024

Het atelier met Jenny Bakker Anton Pieck Museum Hattem 07 jan. 2024

UITGELICHT ! No 149 juni 2023

De Mix Nederland/BNADEM Museum Gouda Gouda 07 jan. 2024

CODA Paper Art 2023 CODA Museum Apeldoorn 12 nov. 2023

Grenzeloos en vrij COBRA Museum Amstelveen 08 okt. 2023

De andere Picasso COBRA Museum Amstelveen 08 okt. 2023

Hortus Conclusus Edams Museum Edam 10 mrt 2024

Veere in grafiek Museum Veere 06 nov. 2023

Koetsen & Kastelen Borg en Nat. Rijtuigmuseum Leek ** apr. 2024

UITGELICHT ! No 150 juli 2023

Rudolf Schönberg Museum Veere 06 nov. 2023

Kabakov Kabinet Van Abbe Museum Eindhoven 23 mrt 2024

De Vorst van Oss Museum Jan Cunen Oss 04 febr.2024

A room with a view Dordrechts Museum Dordrecht 14 jan. 2024

The Rolling Stones Groninger Museum Groningen 21 jan. 2024

Kunst & Zoo Museum Flehite Amersfoort 19 nov. 2023

Louis Couperus Louis Couperus Museum Den Haag 31 dec. 2023

Design ! Design Museum Den Bosch 01 apr. 2024

Touching Worlds Design Museum Den Bosch 31 dec. 2023

Geknipt voor het leven Veenkoloniaal Museum Veendam 05 nov. 2023

Hanze Heiligen Ikonenmuseum Kampen 29 dec. 2023

De zonnekoning en Oranje Limburgs Museum Venlo 07 jan. 2023

UITGELICHT ! No 151 augustus 2023

De hertog en de Hanze Stedelijk Museum Zutphen 31 dec. 2023

Beelden van het licht Ikonenmuseum Kampen 30 mrt 2024

Natasja Bennink Het Depot Wageningen 28 jan. 2024

Marielin Simons Singer Museum Laren (NH) 07 mrt 2024

Ekstasis	Stedelijk Museum Schiedam	14 jan. 2024
Carte Blanche	Stedelijk Museum Schiedam	14 jan. 2024
	Boksschool De Jong Schiedam	14 jan. 2024
Bloemenkracht !	Museum De Wieger Deurne	19 nov. 2023

UITGELICHT ! No 152 september 2023

Kunst tussen de ruïnes	Depot Boijmans van Beuningen Rotterdam	14 jan. 2024
Pauline Curnier Jardin	Centraal Museum Utrecht	21 april 2024
Evelyn Taocheng Wang	Dordrechts Museum Dordrecht	31 mrt 2024
Africa Supernova	Kunsthall KAdE Amersfoort	07 jan. 2024
Blik op Haarlem	Frans Hals Museum Haarlem	07 jan. 2024
Royals & Rebels	Kunstmuseum 's-Gravenhage	07 jan. 2024
Eerst komt de liefde	Kröller-Müller Museum Otterlo	25 febr. 2024
Marilyn Sonneveld	Kunsthall Rotterdam	05 nov. 2023
Al Weiwei	Kunsthall Rotterdam	03 mrt 2024
Doesjenel prijs 2023	Museum De Lakenhal Leiden	07 jan. 2024
De hardnekkigheid vd hoop	Museum De Lakenhal Leiden	07 jan. 2024
Roofkunst - 10 verhalen	Museum Mauritshuis Den Haag	07 jan. 2024
Brueghel Noordbrabants	Mus. Den Bosch	07 jan. 2024
Ontworpen liefde	Design Museum den Bosch	18 febr. 2024
Thomas Schütte	De Pont Museum Tilburg	28 jan. 2024
Stan Douglas	De Pont Museum Tilburg	28 jan. 2024
Yayoi Kusama	Stedelijk Museum Schiedam	25 febr. 2024
Wybrand Hendriks	Teylers Museum Haarlem	14 jan. 2024

UITGELICHT ! No 153 oktober 2023

Oog in oog	Allard Pierson Museum Amsterdam	25 febr. 2024
Dwarsverbanden	Van Abbe Museum Eindhoven	01 juli 2025
Frank van den Broeck	Mus. Beelden aan Zee Scheveningen	22 okt. 2023
Geer Steyn	Mus. Beelden aan Zee Scheveningen	permanent
Relaties & Contrasten II	Museum Belvédère Heerenveen	31 jan. 2024
Zoltin Peeter	Museum Belvédère Heerenveen	31 jan. 2024
God is a DJ	Beurs van Berlage Amsterdam	13 nov. 2023
Fashion for God !	Museum Catharijneconvent Utrecht	21 jan. 2024
Verhalen van licht	Museum Catharijneconvent Utrecht	09 nov. 2023
Ted Noten & Co	Museum JAN Amstelveen	04 febr. 2024
Kiss my soul	Dordrechts Museum Dordrecht	03 mrt 2024
Tilo Baumgärtel	Drents Museum Assen	03 mrt 2024
Hilma af Klint & Mondriaan	Kunstmuseum 's-Gravenhage	25 febr. 2024
Abstract II	Museum Helmond	10 mrt 2024
Van Gogh aan de Seine	Van Gogh Museum Amsterdam	14 jan. 2024
Unreliable biographers	Vincent van Gogh Huis Zundert	26 dec. 2023
Vincent was here	Van Gogh Village Museum Nuenen	eind okt. 2023
Can I be me / Joram Krol	Groninger Museum Groningen	03 mrt 2024
Gordel van papier	Huis van het boek 's-Gravenhage	25 febr. 2024
De onbekende Escher	Huis van het Boek 's-Gravenhage	07 jan. 2024

Koninklijke Kunst	Museum Gouda Gouda	mei 2024
Cuny Janssen	Museum Kranenburgh Bergen (NH)	10 mrt 2024
Diana Scherer - Farming	Museum Kranenburgh Bergen (NH)	10 mrt 2024
Boijmans op bezoek	Rijksmuseum Amsterdam	14 jan. 2024
Onder/goed	Rijksmuseum Amsterdam	16 juni 2024
Perfect day	Rijksmuseum Amsterdam	14 jan. 2024
La grande bleue	Singer Museum Laren (NH)	07 jan. 2024
Tonia, model en activiste	Singer Museum Laren (NH)	17 mrt 2024
Nan Goldin	Stedelijk Museum Amsterdam	28 jan. 2024
Het jaar 1000	Rijksmuseum van Oudheden Leiden	17 mrt 2024

UITGELICHT ! No 154 november 2023

Michel de Klerk	Museum Het Schip Amsterdam	17 nov. 2023 t/m 01 sept.2024
Christoffel & Kate Bisschop	Fries Museum Leeuwarden	07 jan. 2024
Naar de Antieken !	Nationaal Glasmuseum Leerdam	17 mrt 2024
Charles Dankmeijer	Museum Veluwezoom Doorwerth	25 febr.2024
Anselm Kiefer	Museum Voorlinden Wassenaar	25 febr.2024
Eugène Brands	Noordveluws Museum Nunspeet	03 dec. 2023
Theo Beerendonk	Museum Henriëtte Polak Zutphen	31 dec. 2023
	Museum Eicas Deventer	31 dec. 2023
Lara de Moor	Museum More Gorssel	10 mrt 2024
Aziatisch keramiek	Fraeylemaborg Slochteren	25 febr. 2024
Lothar Wolleh	Museum Prinsenhof Delft	07 jan. 2024
Bouwen met klei	Tiendschuur Tegelen	14 jan. 2024
Japan op de gevoelige plaat	Japanmuseum SieboldHuis Leiden	03 mrt 2024
Morgen gaat het beter	Fotomuseum a/h Vrijthof Maastricht	17 mrt 2024
Eddo Hartmann	Huis Marseille	25 febr.2024
The space between us	Van Abbe Museum Eindhoven	19 nov. 2023
Ambassy of incl.society	Van Abbe Museum Eindhoven	19 nov. 2023
Daniel Douglas Pareidolia	Voerman Stadsmuseum Hattem	11 nov. 2023 t/m 31 mrt 2024
Tom Claassen	Mus. Beelden aan Zee Scheveningen	10 nov. '23 t/m 31 mrt '24
Narges Mohammadi	Mus. Beelden aan Zee Scheveningen	10 nov. '23 t/m 28 jan. '24
Studio aan Zee Tirzo Martha	Mus. Beelden aan Zee Scheveningen	vanaf 10 nov.2023 t/m ??
Julius Caesar	H'Art Museum Amsterdam	20 mei 2024
Kunst in het Derde Rijk	Museum Arnhem Arnhem	11 nov. 2023 t/m 24 mrt 2024
Onderweg naar Bentheim	Rijksmuseum Twenthe Enschede	5 nov. 2023 t/m 4 febr. 2024
Martin Wong	Stedelijk Museum Amsterdam	3 nov. 2023 t/m 1 april 2024
Voorbij de gletsjer	Teylers Museum Haarlem	17 nov. 2023 t/m 3 mrt 2024
Tal R & Mamma Andersson	Museum More Gorssel	11 nov. 2023 t/m 25 febr. 2024
Olgac Bozalp - Arada	Verwey Museum Haarlem	21 jan. 2024
Vrouwelijke Turkse pioniers	Verwey Museum Haarlem	07 april 2024
Is it alive ?	Ned. Textielmuseum Tilburg	07 april 2024